

УДК 371.21

В. Г. Дем'янова

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІДГОТОВЦІ ОФОРМЛЕННЮ КУРСОВОЇ РОБОТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

© Дем'янова В. Г., 2017
<http://orcid.org/0000-0002-5175-2953>

У статті розглядається досвід розробки методичних рекомендацій з навчання іноземних студентів технічних ВНЗ оформленню курсової роботи за спеціальністю. Підкреслено, що курсова робота – це обов'язковий вид навчальної переддипломної навчальної діяльності студента, який мотивує формування і розвиток навичок і вмінь писемного мовлення в рамках професійних потреб іноземних студентів і, в першу чергу, навичок побудови самостійного письмового висловлювання на основі різних текстів-джерел. Описуються мовні навички та вміння, які в значній мірі забезпечують професійну підготовку іноземних студентів із спеціальності. Розглядаються специфічні особливості наукового стилю мовлення, які особливо важливі при роботі над курсовим проектом, а також структура і зміст курсової роботи. Аналізуються комунікативні завдання, які ставляться при формуванні навичок і вмінь роботи іноземних студентів над оформленням курсового проекту. Робиться висновок про те, що розроблені нами методичні рекомендації сприяють розвитку в іноземних студентів навичок письмового вираження наукової думки, навичок побудови логічного міркування і переконливою системи аргументації, що в кінцевому підсумку підвищує мовну компетентність учня і сприяє поступовому оволодінню технікою оформлення курсової роботи.

Ключові слова: навчання іноземні студенти, курсова робота, науковий стиль мовлення, навички та вміння писемного мовлення.

Демьянова В. Г. Обучение иностранных студентов технических вузов подготовке оформлению курсовой работы по специальности

В статье рассматривается опыт разработки методических рекомендаций по обучению иностранных студентов технических вузов оформлению курсовой работы по специальности.

Подчеркивается, что курсовая работа – обязательный вид учебной преддипломной учебной деятельности студента, который мотивирует формирование и развитие навыков и умений письменной речи в рамках профессиональных потребностей иностранных студентов и, в первую очередь, навыков построения самостоятельного письменного высказывания на основе различных текстов-источников. Описываются речевые навыки и умения, которые в значительной степени обеспечивают профессиональную

подготовку иностранных студентов по их специальности. Рассматриваются специфические особенности научного стиля речи, которые особенно важны при работе над курсовым проектом, а также структура и содержание курсовой работы. Анализируются коммуникативные задачи, которые ставятся при формировании навыков и умений работы иностранных студентов над оформлением курсового проекта. Делается вывод о том, что разработанные нами методические рекомендации способствуют развитию у иностранных студентов навыков письменного выражения научной мысли, навыков построения логического рассуждения и убедительной системы аргументации, что в конечном итоге повышает языковую компетентность учащегося и способствует постепенному овладению техникой оформления курсовой работы.

Ключевые слова: обучение, иностранные студенты, курсовая работа, научный стиль речи, навыки и умения письменной речи.

Demianova V. G. Training of foreign students of technical higher educational institutions of preparation for the designation of course work for specialty

In article experience of development of methodical recommendations about training of foreign students of technical colleges in execution of the term paper in the specialty is considered. The term paper as obligatory type of educational predegree educational activity of the student which motivates formation and development of skills and abilities of a written language within professional needs of foreign students and, first of all, skills of creation of independent written display on the basis of various texts - sources is characterized.

It is noted that the professional sphere of communication is the main one for foreign students of senior courses. Preparing for communication in this sphere presupposes the development of the skills and abilities necessary for writing various scientific works - from the abstract to the dissertation.

Attention is drawn to the fact that course work is a kind of educational work on the subject of discipline, interdisciplinary course or professional module of the professional cycle and is realized within the time allotted for the study of the academic discipline, interdisciplinary course or professional module. Speech skills and abilities which substantially provide vocational training of foreign students on their specialty are described. Specific features of scientific style of the speech which are especially important during the work on the academic year project and also structure and contents of the term paper are considered. Communicative tasks which are set when forming skills and abilities of work of foreign students on execution of the academic year project are analyzed.

It is noted that many of the above communicative tasks in one or another aspect were solved by foreign students in the previous stages of education. For example, they already know how to draw conclusions when constructing a text-reasoning, note the relevance of the problems raised by the author when writing an essay, etc. However, it must be emphasized that when working on a course project, it

is not only about systematization and generalization of familiar material, but also its qualitative deepening and expansion.

The conclusion that the methodical recommendations developed by us contribute to the development in foreign students of skills of written expression of a scientific thought, skills of creation of a logical reasoning and the convincing system of the argument that finally increases language competence of the pupil and promotes gradual mastering technology of execution of the term paper is drawn.

Key words: *foreign students training, course work design, scientific style of speech, writing skills and skills.*

Постановка проблеми. Професійна сфера комунікації є основною для іноземних студентів старших курсів. Підготовка до спілкування в цій сфері передбачає розвиток навичок і умінь, необхідних для написання різного роду наукових робіт – від реферату до дисертації.

При навчанні іноземних студентів технічних ВНЗ України мові спеціальності велика увага приділяється написанню курсової роботи. Курсова робота є видом навчальної діяльності з навчальної дисципліни, міждисциплінарного курсу або професійного модулю професійного циклу і реалізується в межах часу, відведеного на вивчення у навчальній дисципліні, міждисциплінарного курсу або професійного модулю.

Студенти виконують курсову роботу на етапі вивчення навчальної дисципліни або професійного модулю, у ході яких здійснюється навчання застосуванню отриманих знань і умінь при вирішенні комплексних завдань, пов'язаних з одним з видів професійної діяльності майбутніх фахівців.

Метою статті є опис досвіду розробки методичних рекомендацій з навчання іноземних студентів технічних ВНЗ написанню курсової роботи за спеціальністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формально-сміслової організації і комунікативної спрямованості наукового тексту, а також проблеми навчання мови спеціальності іноземних студентів на завершальному етапі навчання розглядалися в роботах Є. Мотіної, Л. Клобукової, І. Гальперіна, Т. Вишнякової, Н. Метс, О. Мітрофанової, А. Демидової та ін. Однак незважаючи на різноманіття наукових досліджень, проблема навчання іноземних студентів написанню курсової роботи за спеціальністю розроблена недостатньо повно і вимагає подальшої розробки з точки зору комунікативного підходу.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що курсова робота – це тип наукового тексту, який вбирає в себе різні види наукових документів: анотації, реферату, рецензії, нарису, статті, у зв'язку з цим при роботі над курсовим проектом у студентів розвиваються, перш за все, навички та вміння логічного аналізу для переробки наукової інформації, сприйнятої при читанні спеціальної літератури – статей і монографій, довідників і словників [1, с. 76].

Крім того, курсова робота – це обов'язковий вид навчальної переддипломної діяльності студента, який мотивує формування розвитку навичок і вмінь писемного мовлення в рамках професійних потреб іноземних студентів і, у першу чергу, навичок побудови самостійного письмового висловлювання на основі різних текстів-джерел.

При написанні курсової роботи іноземні студенти повинні вміти: складати питальний і номінативний плани тексту; написати конспект за заданою темою; написати тези; написати реферат-конспект, реферат-резюме, реферат-огляд; написати анотацію; відбирати необхідний матеріал за спеціально заданою темою; зібрати воедино досліджуваний матеріал і логічно проаналізувати, класифікувати і оцінити отриману інформацію; сформулювати на основі дослідження висновки; довести свою позицію, навести приклади і спростувати опонентів; трансформувати зміст наукового тексту для продукування самостійного наукового тексту; оформити курсову роботу [4, с. 115].

На кафедрі мовної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету розроблені методичні рекомендації щодо формування та розвитку перерахованих вище мовних умінь у ході написання курсової роботи, що значною мірою забезпечують, на наш погляд, професійну підготовку іноземних студентів за спеціальністю.

Курсова робота є жорстко формалізованим жанром наукового стилю і передбачає суворе дотримання всіх його вимог, тому в наших методичних рекомендаціях сформульовані ті вимоги наукового стилю, яких особливо важливо дотримуватись при роботі над курсовою:

1. Логічності, що передбачає послідовність, несуперечність викладу і проявляється в наступному:

а) чіткому структуруванню тексту: розбивка на глави, параграфи, абзаци, використання розгалуженого заголовного комплексу (заголовки глав, параграфів, а також композиційних блоків в середині параграфів);

б) використанні нумерованих, маркованих списків і композиційних зв'язок (перше ... друге, по-перше ... по-друге, одна причина ... інша причина, перейдемо до прикладів, звернемося до аналізу тексту та ін.);

в) превалюванні союзних зв'язків (завдяки тому що, з огляду на те що, внаслідок того що, в силу того що, в той час як, для того щоб, незважаючи на те що, тому що, перед тим як, після того як, тому що, тому, з тим щоб, так як, так само як тощо);

г) активному вживанні книжкових прийменників (завдяки, в залежності від, щодо, в зв'язку, на відміну від, в продовження, в результаті, в силу, протягом, з огляду на, всупереч, внаслідок, виходячи з, незважаючи на, незважаючи на, крім, за допомогою, згідно та ін.);

д) короткому підведенні підсумків сказаного в кожному композиційному блоці роботи (параграфі і главі), тобто наявності висновків.

2. Узагальненості, точності і однозначності викладу, які досягаються за допомогою використання наукової термінології.

3. Об'єктивності викладу, що передбачає відмову від необґрунтованих висновків і оцінок: всі висновки повинні бути обґрунтовані за допомогою аналізу емпіричного матеріалу, логічно вірних умовиводів або посилань на авторитетні джерела.

4. Наслідком прагнення до об'єктивності викладу є висока частотність пасивних конструкцій і переважне використання авторського «ми» – так зване «ми авторської скромності». Цей принцип передбачає відмову від особистих займенників однини і відповідних дієслівних форм при позначенні автора курсової роботи і використання замість них форм множини, а також безособистих форм, іншими словами, автор курсової, згадуючи себе в тексті, пише «ми вважаємо», а не «я вважаю» тощо.

5. Беземоційності, що передбачає відмову від особистих, емоційно забарвлених оцінок, невиправданого використання засобів вираження російської мови, що знижують точність і однозначність тексту [3, с. 98].

У ході навчання ми звертаємо увагу студентів на побудову і зміст курсової роботи. Відзначаємо, що курсова робота повинна бути розділена на логічно супідрядні частини, забезпечені короткими і ясними заголовками, що відображають їх зміст. Так, студентам надаємо знання про структуру курсової роботи практичного характеру, яка має: вступ; основну частину, що зазвичай

складається з двох розділів (в першому розділі містяться теоретичні основи розроблюваної теми; другим розділом є практична частина, яка представлена практичним досвідом, проведеними дослідженнями, виконаними розрахунками, графіками, таблицями, схемами тощо); висновки; список використаної літератури та джерел; додатки.

Підкреслюємо, що вступ має коротко характеризувати сучасний стан наукової проблеми, якій присвячена робота, а також її мету і завдання. У вступі слід чітко сформулювати, в чому полягають новизна і актуальність роботи, обґрунтувати необхідність її проведення.

Детально зупиняємось на написанні основної частини роботи, в якій, як правило, наводяться: а) найбільш повний і систематизований виклад аналітичного огляду літератури, як вітчизняної, так і зарубіжної (стан, ступінь вивченості питання, якому присвячена робота); б) докладний опис методики дослідження, з обґрунтуванням її вибору; в) опис дослідів, польових досліджень, первинного матеріалу.

Наступним кроком є навчання формулювання висновків, у яких в стислій формі повинні міститися основні теоретичні та практичні висновки за результатами виконаної роботи. Відзначається все нове, внесені автором в рішення поставлених завдань, в порівнянні з попередніми дослідженнями.

Підкреслимо, що у висновку також по можливості даються прогнози розвитку вивчених об'єктів і явищ, рекомендації та пропозиції, які мають науково-пізнавальний або практичний інтерес.

З метою навчання іноземних студентів основам підготовки та оформлення курсової роботи до наших методичних рекомендацій включені такі матеріали: текст-пояснення, що викладає основні закономірності наукової та технічної літератури; приклади-зразки, що ілюструють основні положення викладеного; завдання.

Для реалізації завдань навчання студентів оформлення курсових робіт підбираємо завдання, які мають проблемний характер і розраховані на свідомий підхід до досліджуваного матеріалу, а не на його механічне запам'ятовування, на логічне, а не на механічне засвоєння. Обов'язкова присутність в кожному завданні розумової задачі максимально стимулює розумову діяльність студента і активізує його мовні та мовленеві навички та вміння, сприяє розвитку навичок точного мовного і стилістичного аналізу вираження наукової думки, навичок

побудови логічного міркування і переконливою системи аргументації, що в кінцевому рахунку підвищує мовну компетентність учня, його можливості адекватного вираження своїх думок російською мовою, розвитку навичок анотування і реферування наукової літератури за фахом.

У наших рекомендаціях представлено тематику завдань, пов'язаних зі структурою курсової роботи, формуванням навичок і вмінь роботи над вступом; формуванням навичок і вмінь, необхідних при моделюванні основної частини курсової роботи; навичок і умінь написання висновків курсової роботи; складанням моделі курсової роботи; реферату-резюме за темою курсової роботи.

Всі матеріали мають функціонально-прикладний характер. Вони розраховані на розвиток навичок писемного мовлення, на поступове оволодіння технікою оформлення курсової роботи шляхом виконання завдань за зразком і завдань творчого характеру з максимальним наближенням до безпосередньої практичної діяльності іноземного студента в умовах українських вишів.

При формуванні навичок і вмінь роботи іноземних студентів над оформленням курсового проекту в наших методичних рекомендаціях вирішуються наступні комунікативні завдання.

Постановка питання, визначення об'єкта і предмета дослідження (Курсова робота присвячена ...; Об'єктом дослідження в даній роботі обрані / є питання / проблеми ... і ін.).

Характеристика цілей і завдань роботи (Основну мету курсової роботи можна сформулювати наступним чином ...; Автор ставить перед собою завдання розглянути / проаналізувати / простежити ...; Зроблена / зроблена спроба проаналізувати / узагальнити ...; Автор не ставить завдання всебічно досліджувати ..., а обмежується ...; У роботі ми обмежуємося ...; У рамках курсової роботи, природно, не можливо торкнутися всіх аспектів вищезгаданої проблеми, тому автор торкається лише ...).

Обґрунтування актуальності теми дослідження (Актуальність обраної теми впливає з ... / пов'язана з ... / підтверджується тим, що ...; Обрана тема є актуальною, так як ...; Це і визначає актуальність обраної теми.).

Характеристика матеріалу дослідження, джерел інформації (Матеріалом дослідження слугували ...; Теоретичною основою роботи послужили праці ...)/

Виклад історії питання (У літературі дана тема недостатньо розроблена ...; У спеціальній літературі саме цей аспект названої проблеми ще не знайшов достатнього / переконливого освітлення ...; Спеціальних робіт, присвячених зазначеній проблематиці, поки ще немає; При роботі над темою були вивчені також праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, присвячені проблемам ...; З робіт, які висвітлюють ..., слід виділити ...; Серед останніх робіт особливе місце займають ...).

Узагальнення, висновки (Вищевикладене / сказане / аналіз чого-небудь дає можливість зробити висновок / дозволяє прийти до висновку, що ...; Отже, можна підвести підсумки всього викладеного в цьому розділі ...; Звідси випливає, що ... тощо).

Зауважимо, що багато із зазначених вище комунікативних завдань в тому чи іншому аспекті вирішувалися іноземними учнями на попередніх етапах навчання. Наприклад, вони вже вміють робити висновок при побудові тексту-міркування, відзначити актуальність піднятих автором проблем при написанні реферату і тощо. Однак необхідно підкреслити, що при роботі над курсовим проектом мова йде не тільки про систематизацію та узагальнення знайомого матеріалу, але і його якісне поглиблення і розширення.

Висновок. Таким чином, розроблені нами методичні рекомендації сприяють розвитку в іноземних студентів навичок письмового вираження наукової думки, навичок побудови логічного міркування і переконливої системи аргументації, що в кінцевому підсумку підвищує мовну компетентність учня і сприяє поступовому оволодінню технікою оформлення курсової роботи.

Література

1. Волков Ю. Г. Как написать диплом, курсовую, реферат. Ростов н/Д.: Феникс, 2001. 127 с.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М.: КомКнига, 2007. 140 с.
3. Демидова А. К. Пособие по русскому языку. Научный стиль речи. Оформление научной работы. М.: Наука, 1991. 158 с.
4. Клобукова Л. П. Обучение языку специальности. М.: Изд-во МГУ, 1987. 79 с.

5. Колесникова Н. И. От конспекта к диссертации: учеб. пособие по развитию навыков письменной речи. М.: Флинта; Наука, 2002. 288 с.

6. Обучение иностранных студентов инженерных специальностей научному стилю речи : учеб. пособие [Электронный ресурс] / Т. А. Новикова. М.: УМЦ ЖДТ, 2015. 166 с.

7. Писарь Н. В. Русский язык как иностранный. Научный стиль речи: учебное пособие для студентов-иностранцев, обучающихся по направлениям подготовки в бакалавриате "Автоматизация технологических процессов и производств", "Информатика и вычислительная техника", "Прикладная информатика", "Машиностроение". Калининград: Изд-во ФГБОУ ВО "КГТУ", 2016. 99 с.